

ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ

ΟΜΙΛΙΑ ΜΔ΄

ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΑΠΟΣΤΟΛΟΝ ΚΑΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΝ

ΚΑΙ ΤΩ ΧΡΙΣΤΩ ΕΞΟΧΩΣ ΗΓΑΠΗΜΕΝΟΝ

ΙΩΑΝΝΗΝ ΤΟΝ ΘΕΟΛΟΓΟΝ

Εν ἡ και περί της εις τον Θεόν και τον πλησίον αγάπης

Εορτήν ἄγομεν σήμερον, ενός των προκρίπων Αποστόλων Χριστοῦ, και τούτον ευφημούμεν ως πατέρα των ἀπὸ Χριστοῦ καλουμένων ἀπάντων, μάλλον δε ως πατριάρχην των μη «ἐξ αἱμάτων, μηδ' ἐκ θελήματος σαρκός, μηδέ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ γεννηθέντων». Ὡς γὰρ ὁ Ἰακώβ δυοκαῖδεκα πατριάρχας κατὰ σάρκα προβάλετο, ἐξ ὧν αἱ δώδεκα γεγόνασι φυλαὶ τοῦ Ἰσραὴλ, οὕτω και ὁ Χριστὸς τοὺς δυοκαῖδεκα μύστας πνευματικῶς προεβάλετο· τοῦ γὰρ ἐλεεινῶς ἐκπεσόντος Παύλου ὁ μέγας ἀνεπλήρωσε τὸ μέτρον, πρὸς ὃν ὁ Χριστὸς ἐξ οὐρανοῦ δέκυψεν. Εἰ δε μη και φυλαὶ κανταύθα φανερώς ἰσάριθμοι, θαυμαστόν οὐδέν· ἀδιαιρέτως γὰρ τὰ πνευματικά διαιρεῖται· δύο κα πέντε των κατὰ σῶμα φανομένων αἰσθήσεων οὐσῶν, μία ἐστὶν ἐπὶ τῆς ψυχῆς ἡ αἰσθήσις ἀδιαιρέτως διαιρουμένη. Ἀλλὰ και αἱ δυοκαῖδεκα πηγαὶ των ὑδάτων, αἱ οἱ Ἰσραηλῖται παρενέβαλον ἡγουμένου Μωϋσέως και τὸ ἐκ τῆς κατὰ τὴν ἐρήμον ὁδοιπορίας ἀνεκτῆσαντο δίψος, τοὺς δώδεκα τούτους προετύπουν. Οὗτοι γὰρ εἰσὶν οἱ πνευματικαὶς ἀπαλλάξαντες ἀρδεῖαις τοῦ ἐκ τῆς εἰδωλομανίας καύσωνος τὸ δὶ' ἐρήμων ἀβάτων τῆς αθεΐας πρότερον πορευόμενον ἀνθρώπων γένος. Ἐτι δε και οἱ δυοκαῖδεκα λίθοι, οὗς εἰς σημεῖον ἐν Γαλγάλοις Ἰησοῦς ἐστήσεν ὁ τοῦ Ναυῆ μετὰ τὸ διαβῆναι περὶ παραδόξως τὸν Ἰορδάνην, τοὺς δώδεκα τούτους προετύπουν. Οὗτοι γὰρ ἡμῖν εἰσὶν εἰς σημεῖον ἀκώνιον, ὅτι ὁ ἀληθινὸς Ἰησοῦς τὸ κατακλύζον τὴν οἰκουμένην ἀμαρτίας ρεῖθρον ἀνεχαίτισε, και ἔδωκε τοῖς αὐτῶ πειθομένοις ἀναμαρτήτως τὴν ὁδὸν τοῦ βίου διαβαίνειν, ὡς τότε τοῖς Ἰσραηλῖταις ἀβρόχως διαπερὰν τὸν Ἰορδάνην.

Ἀλλὰ ταῦτα μεν και ὅσα τούτοις ὅμοια και ἡ κλήσις δε ἡ παρ' αὐτοῦ Χριστοῦ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ Θεοῦ κομὴ τοῖς Αποστόλοις πάσιν. Ὁ δε νυν ἡμῖν εορταζόμενος οὐ κλητὸς μόνον ἀπόστολος, ἀλλὰ και τοῖς ἐκλεκτοῖς ἐναρίθμιος, οὐχ ἀπλῶς ἀπὸ παντός γένους των ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἐκλελεγμένος ὢν, ἀλλὰ και των

εξελεγμένων τούτων εκλεκτός και κορυφαίος του κορυφαίου χορού, των άλλων Αποστόλων λέγω, και Πέτρω και Ιακώβω τοις εκκρίτοις ομόστοχος· διο και συν αυτοίς των άλλων παρά του Σωτήρος αποληφθείς εις το Θαβώριον ανάγεται όρος, και Μωϋσέως ακούει και Ηλιού της προς Χριστόν ομιλίας, και ορά θείως το μέγα και υπερφυές θέαμα εκείνο την απορρήτως υπεραστράψουσαν αίγλην του φωτός της του Υιού θεότητας, και της πατρικής επακούει φωνής, επί μόνον τον Χριστόν φερομένης, «ούτός εστί ο Υιός μου ο αγαπητός, εν ώ ευδόκησα· αυτού ακούετε». Και ούτως ου του Υιού μόνον αλλά και αυτού του Πατρός μαθητής ο Ιωάννης μακαρίως καθίσταται.

Αλλά και τούτο κοινόν αυτώ προς Πέτρον και Ιάκωβον, τους των μαθητών του Σωτήρος πρωτεύοντας ώσπερ και το ευαγγελιστής είναι τοις το ιερόν Ευαγγέλιον, τα ρήματα της ακωνίου ζωής, συγγραφευμένοις, ει και τη μεγαλοφωνία και τω ύψει της θεολογίας πολλώ τω μέτρω διήνεγκεν. Ων δε αυτός μόνον ευμοιρεί, τις ικανός παραστήσαι λόγος; Παρθένος μόνος απάντων εξεκίνησε παρά πάντων καλείσθαι ου των Αποστόλων μόνον, αλλά και των προ αυτού και μετ' αυτόν περιβοήτων πάντων, μόνος, ως έοικεν, αμφοτέρον εν παρθενία δια βίου φυλάξας, και ψυχήν και σώμα, και τον νουν και την αίσθησιν. Την μεν ουν του σώματος παρθενίαν ολίγοι μεν ήσκησαν, ίσασι δε σχεδόν άπαντες, ψυχής δε ακριβής παρθενία η προς πάσαν κακίαν ασυνδύαστος γνώμη. Ώστε δια του προσρήματος τούτου το αναμάρτητον σχεδόν προσμαρτυρείται τω Ιωάννη· διο και ηγαπημένος γέγονε τω εκ φύσεως αναμαρτήτῳ μόνῳ Χριστῷ, και τούτο μόνος απάντων προσεκτήσατο το επώνυμον.

Άρ' έχει τις μεζῳ τούτων των ονομάτων εις ευφημίαν ευρείν; Εν μεν τοις άλλοις πάσι των ανθρώπων ουκ αν εύροι μη πλείῳ και μεζῳ τούτων μόνον, άλλ' ουδέ ομού ταύτα. Τούτῳ δε πρόσεστι και μεζῳ τούτων έτερα· ου γαρ μόνον ηγαπημένος παρθένος εστί, αλλά και της Παρθένου Υιός, και αυτής της μητροπαρθένου και Θεομήτορος, ο Χριστός αυτή κατά φύσιν, τούτ' αυτός αυτή κατά χάριν γενόμενος. Ει δε μόνος την αυτήν έλαχε μητέρα Χριστῷ, και μόνος αδελφός εστί παρά πάντας αυτού και δια πάντων συγγενής και αφωμοκῳμένος τῳ Υἱῷ του Θεού. Υιός αγαπητός εκείνος, και ούτος μαθητής αγαπητός· εγκόλπιος εκείνος τῳ Πατρί, και ούτος δια της εκείνου επιστήθιος τῳ Ιησού· παρθένος εκείνος, και ούτος δια της εκείνου χάριτος· παρθένος υιός εκείνος, της αυτής και αυτός· «εβρόντησεν εξ ουρανού ο Κύριος», και ούτος η βροντή· διο και τούτο καλείται μάλλον των άλλων, βροντή τε και βροντής υιός και βροντή θεολογικωτάτη πάντα περιηχούσα τα πέρατα, και τον εκ Πατρός Λόγον θεολογούσα εν αρχή τε όντα, και προς τον Θεόν όντα, και Θεόν όντα, και

ζωὴν ἐν ἑαυτῷ ἔχοντα, καὶ φῶς ἀληθινόν, ὁ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον καὶ δι' οὗ τὴν ἀρχὴν τὰ πάντα γέγονεν.

Αὕτη ἡ βροντὴ καὶ τὸν ἀπὸ Θεοῦ ἀποσταλέντα μάρτυρα τῆς τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς ἐπιδημίας ἡμῖν ἐδήλωσε, καὶ αὐτὸν ἡμῖν ἐγνώρισε τὸν ἐξ οὐρανοῦ κατελθόντα Λόγον, σάρκα δι' ἡμᾶς γενόμενον, καὶ τρανότατα παρέστησε τὴν δια σαρκὸς ἐπὶ τῆς γῆς αὐτοῦ πάσαν πολυτείαν, τοὺς λόγους, τὰ ἔργα, τὰ πάθη, τὴν μετὰ τὸν σταυρὸν ἀνάστασιν, τὴν μετ' αὐτὴν εἰς οὐρανοῦς, ὅθεν καὶ κατήλθεν, ἐπάνοδον. Καὶ ταῦτα πάντα καθὼς ἐώρακεν ἀνάγραπτα, φησὶν, ἡμῖν πεποίηκεν, ἵνα σωθῶμεν. Ἀλλὰ καὶ παντὶ τῷ Χριστωνύμῳ πληρώματι προτρεπτικὴν ἐπιστολὴν ἐκτίθεται πρὸς τὴν κοινωνίαν ἅπαντας καλῶν τῆς ζωῆς τῆς αἰωνίου, ἥτις προακωνίως ἦν πρὸς τὸν Πατέρα καὶ ἐφανερώθη ἡμῖν. Ὡς δὲ ἐν προκρίτοις ὡν τῶν Ἀποστόλων, καὶ ἰδίως ὡν καλούμενος ἡγαπημένος, περὶ τοῦ κεφαλαίου τῶν ἀρετῶν, δηλαδὴ τῆς ἀγάπης ἡμῖν διαλέγεται, αὐτὸν λέγων εἶναι τὸν Θεὸν ἀγάπην, ὡς καὶ Θεὸν ἔχειν τὸν ἀγάπην ἔχοντα, καὶ μένει ἐν Θεῷ τὸν ἐν ἀγάπῃ μένοντα, καὶ τὸν Θεὸν ἐν αὐτῷ μένειν, ἐν ᾧ μένει ἡ ἀγάπη. Διπλὴν δὲ αὐτῆς δείκνυσι τὴν ἐν ἡμῖν ἐνέργειαν, εἰς τε τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀμερίστως ταύτην μερίζων καὶ διδάσκων ὅτι δι' ἀλλήλων αὗται συνίστανται, καὶ ψεύστην ἀποκαλῶν τὸν τὴν ἐτέραν ἔχειν μόνην οἴμενον. Σημεῖον γὰρ φησὶ τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης τὸ τηρεῖν αὐτοῦ τὸν λόγον καὶ τὰς ἐντολὰς, καθὼς καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ἐδίδαξεν ἐπὶ τῶν, «ὁ ἀγαπῶν με τὰς ἐντολὰς μου τηρήσει»· «αὕτη δέ», φησὶν, «ἐστὶν ἡ ἐμὴ ἐντολή, ἵνα ἀγαπάτε ἀλλήλους· ὅταν τοῦτω γινώσκονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστέ, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις».

Οἰάτε πῶς ἀχώριστός ἐστὶν ἡ πρὸς Θεὸν καὶ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπη; Δια τοῦτο φησὶν ὁ ἡγαπημένος μαθητὴς, «εἰ τις λέγει ὅτι ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ μισεῖ, ψεύστης ἐστίν· εἰ γὰρ τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ, ὃν ἐώρακεν, οὐκ ἀγαπᾷ, πῶς ἀγαπᾷ τὸν Θεόν, ὃν οὐχ ἐώρακεν;»· ἀλλὰ καὶ «ὁ δὲ τῆς ἀγάπης λέγων ἐν τῷ Θεῷ μένειν ὀφείλει», φησὶ, «καθὼς ἐκεῖνος περιεπάτησεν, καὶ αὐτὸς περιπατεῖν». Πῶς οὖν ἐκεῖνος περιεπάτησεν; Υἱήκουσε τῷ οὐρανῷ Πατρὶ, δικαιοσύνην πάσαν ἐπλήρωσεν, εὐηργέτησε δι' ἑαυτοῦ τὴν φύσιν, ἴασατο τοὺς νοσοῦντας, ἐδίδαξε τοὺς εὐπειθεῖς, ἤλεγξε τοὺς ἀπειθεῖς, υπέμεινεν ὑπὲρ τῶν εὐπειθῶν τὰ παρὰ τῶν ἀπειθούντων ονειδῆ, τὰ παρὰ τῶν ἀχαρίστων ἐμπτύσματα, τὰ ραπίσματα, τοὺς ἐμπαγμούς, τὰς μάστιγας, καὶ τέλος τὸν ἐπονείδιστον θάνατον καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ ἡμῶν δούς, οὐ μεῖζον ἀγάπης ἔργον οὐδέν. Οἰώμεν δὲ καὶ τὸν ἡγαπημένον μαθητὴν καὶ μαθητὴν τοῦ ἔργου· δια πάντων γὰρ σαφῶς οὗτος ἦλθε τῶν τοῦ διδασκάλου καὶ διδασμάτων καὶ θαυμάτων καὶ παθημάτων, ἔργου καὶ λόγου εὐεργετῶν ἅπαντας, καὶ ἀπὸ σκότους εἰς

φως εξάγων, και ποιών εξ αναξίων αξίους, αυτός δε πάσχων υπέρ αυτών. Θάνατον δε ουχ ένα μόνον υπέμεινε δια την μαρτυρίαν Ιησού και την ημών ωφέλειαν, ταυτό δε ειπείν δια της προς Θεόν και τους ανθρώπους αγάπην, αλλά και δια παντός του βίου εις θάνατον εαυτόν παρεδίδου. Ποσάκις ενεπαίχθη, ποσάκις ερραπίσθη, ποσάκις ελιθάσθη, πόσοις παρέστη τυράννοις και άρχουσι λόγον υπέχων και κατάδικος ων ο της ευσεβείας διανομεύς! Υπό δε του των τυράννων ωμοτάτου τυράννου Δομετιανού και εξόριστος εις Πάτμον γίνεται, χαίρων και πανταχού κηρύσσων τα του αγαθού δεσπότη και διδασκάλου διδάγματα.

Οις και ημείς, αδελφοί, πειθόμενοι περιπατήσωμεν κατά το εγχωρούν, καθά και ο Χριστός και ο τούτου περιεπάτησεν ηγαπημένος μαθητής, υποτασόμενοι τοις ιδίως πατράσιν· «Υιός» γαρ φησίν, «υπήκοος έσται εις ζωήν, ο δε παρήκοος εις απώλειαν»· μη τοις κατά σώμα δε μόνον, αλλά πολλώ μάλλον και τοις κατά πνεύμα, και δί αυτών αυτώ τω ανωτάτω Πατρί, «παρ' ους πάσα πατριά εν ουρανώ και επί γης ονομάζεται». Η γαρ προς τους πνευματικούς ημών πατέρας αγάπη και υπακοή και ευπειθεια προς τον Θεόν αναφέρεται, και ο τούτοις απειθών αυτώ προσκρούει τω Θεώ των πατέρων, καθά και ο Χριστός απεφήνατο λέγων, «ο ακούων υμών, εμού ακούει, και ο αθετών υμάς, εμέ αθετεί· ο δε εμέ αθετών, αθετεί τον αποστείλαντά με». «Πειθεσθε τóινυν, αδελφοί, τοις ηγουμένοις υμών και υπείκετε, ίνα μη στενάζωσι καθ' υμών, αλυσπελές γαρ υμίν τούτου», Παύλος ο μεγαλοκήρυξ βοά, πάσαν δικαιοσύνην και παν έργον αγαθόν πληρούν προθυμούμενοι· καν ελλίπηται τι δια την της φύσεως ημίν ασθένειαν, ίλεως ο Κύριος, τη οικεία χάριτι τας ελλείψεις της ημετέρας ασθενείας αναπληρών και ως εν αγαθοεργεία τελεία προσδεχόμενος, μάλιστα ει ταπεινουμένους θεάσεται δια τας προς την αρετήν ελλείψεις, άλλ' ουκ επαρομένους επί τας κατ' αυτήν εργασίας.

Ευεργετών έκαστος ίσθι πολυτρόπως τον πλησίον, οις έχεις. Ου δύνασαι θαυματοποικώ λόγω τους ασθενείς ίασασθαι; Αλλά παρακλητικώ λόγω θεραπεύσαι δύνασαι. Ει δε και δια σαυτού τας χρείας υπηρετήσεις, αυτόν αυτός έξεις υπηρέτην (ώ του θαύματος!) τον Χριστόν κατά τον εκείνου λόγον επ' αώνος του μέλλοντος· «περιζώσεται» γαρ, φησί, «και ανακλινεί αυτούς, και παρελθών διακονήσει αυτοίς». Ει δε και των αναγκαίων εξ ών έχεις μεταδίδους αυτώ κοινωνήσας, κοινωνός έση του θείου πλούτου και της βασιλείας Χριστού, και ως αυτόν εκείνον ενδύσας και ποτίσας και θρέψας τραφήση την αμβροσίαν και το βασίλειον ένδυμα της αθανασίας περιβαλή. Ουκ έχεις λόγον διδασκαλίας, παράκλησιν προς αρετήν, ελεγχμού δύναμιν, αποτρεπτικήν κακίας, προτρεπτικήν αρετής; Γενού τοις έργοις διδάσκαλος, σεαυτώ

και τω πλησίον αγαθός εργάτης γινόμενος. Ἔστι τούτον τον τρόπον και παρανομούντας ελέγχεν. Λεγέτωσαν οι τοιούτοι και περί σου, «βαρύς ημίν ἔστι και βλεπόμενος, ὅτι ανόμοιοι ταις τρίβοις ημών αι οδοί αυτού». Αν δε και μη φέροντες ὕβρεις επάγωσι και συκοφαντούντες κατηγορίας πλέκωσι, και μηχανώνται κατά σου τα πάνδενα, ατρέμας στήθι, μη παρενεχθείς ή μαλακισθείς μεταβληθής τον τρόπον, αλλά σεαυτώ τε κακείνους ἴσθι χρηστός, προς παράδειγμα τον Χριστόν αυτόν βλέπων και τον ηγαπημένον εκείνω μαθητήν. Και τούτο δείγμα λαμβάνων του βαδίζεν, την οδόν Κυρίου την ευθείαν, ὁδευε ταύτην αμεταστρεπτί· «ει γαρ ἐμέ ἐδῶξαν, και υμάς δώξουσιν», φησίν εκείνος. Αν οὕτω πράττης και οὕτω φέρης, δήλος ει πάσι την θείαν αγάπην ενστερνισάμενος.

Ει δε και συ εν σεαυτώ τα σημεία ταύτης επιποθείς εἶδεναι, και ταύτά σοι υποδείξω, μόνον ἀόκνως βάδιζε προς την τούτων εὔρεσιν. Ὄταν τον νουν προς Θεόν ανατείνας υπ' ουδενός ανθέλκη των κάτω, αλλά πάντων επιλανθανόμενος αβιάστως χωρίς διαλογισμών χαίρων εντρυφάς τη του Θεού μνήμη και ταις προς αυτόν ευχαίς, τότε γνώθι της προς Θεόν αγάπης καθαρῶς ἀψάμενος, και κατά τοσοῦτον ταύτης μετέχων, καθ' ὅσον ο της τοιαύτης προς Θεόν εντεύξεως, μάλλον δε ενώσεως, παρατείνεται καιρός. Ὄταν δε πάλιν εν κατανύξει και οδύνη γλυκερά καρδίας επίσης υπέρ σεαυτοῦ τε και παντός ανθρωπου προσεύχη προς Κύριον, γνωστοῦ και αγνώστου, εχθροῦ και φίλου, λυπήσαντος και μη λυπήσαντος, τότε γνώθι τον πλησίον εκ ψυχῆς αγαπήσας. Ἀλλ' αι διαθέσεις αὗται ου προσγίνονται, ἐάν μη τα φανερά της αγάπης ἔργα σχῆς· ἐάν γαρ μη ἐθίσης σεαυτόν αφιέναι το οικεῖον θέλημα και ποιεῖν το του πλησίον, πῶς υπομενεῖς τα επερχόμενά σοι παρ' αυτού; Εάν δε μη γενναίως τε και μαρκροθύμως φέρης τα παρὰ ανθρωπων δυσχερή, πως εις το υπερεύχεσθαι των εχθρών προκόψεις; Ει δε και μη πειθόμενος τω λέγοντι «τα ἐνόντα δότε ελεημοσύνην, και πάντα καθαρά υμίν ἔστα», κατέχεις και διαφυλάττεις ταῦτα παρὰ σεαυτώ και μη εκκενοῖς επαρκῶν ταις χρείαις του πλησίον, πως δάκρυα εκχεεῖς υπέρ αυτών; «Ο γαρ ἔχων αγάπην», φησί τις των Θεῶ φίλων, «εσκόρπισε χρήματα, ο δε ἀμφοτέρα λέγων ἔχεν, τα τε χρήματα και την αγάπην, πεπλάνηται· ἀλλ' ή κενός εστί χρημάτων, ή κενός εστί αγάπης, ταυτὸ δε εἰπεῖν Θεοῦ». Ο γαρ Θεός αγάπη ἐστίν, ος και ἀποφαίνεται προς ημάς λέγων, «ου δύνασθε Θεῷ δουλεύειν και μαμωνά», μαμωνάν λέγων το περπτεύον ημίν παν, χρυσίον ή ἀργύριον ή ἕτερόν τι. Και δείκνυσιν, ως ἀδύνατον προσεύξασθαι τον χρήματα φυλάσσοντα, «ὅπου» γαρ, φησίν, «ο θησαυρός σου, ἐκεῖ και ο νους σου», ἀλλ' ουκ εις την προσευχήν. Ὡστε περί των τοιούτων και τούτ' ἔλεγεν ο Κύριος ὅτι «οὗτος ο λαός τοις χεῖλεσί με τιμά, η

δε καρδία αὐτῶν πόρρω απέχει ἀπ' ἐμοῦ· μάτην δε σέβονται με». Διὸ καὶ ἡ ἠγαπημένη τῷ Θεῷ βροντή βοᾷ «ὅστις ἔχεν τὸν βίον τοῦ κόσμου τούτου, καὶ οὐ δίδωσι τοῖς ἀδελφοῖς τὰς χρεῖας, οὐκ ἔστιν ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ»· οὐδὲ γὰρ δύναται ἡ ἀγάπη τοῦ κόσμου καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ μένεν· ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ κόσμου, ἐχθρὰ εἰς Θεόν. Διὸ πάλιν ὁ αὐτὸς φησί, «μὴ ἀγαπάτε τὸν κόσμον, μηδὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ». Τίνα δε εἰσὶ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ, ἐμὴ πορισμοὶ χρημάτων μηδὲν τῇ ψυχῇ λυσπελοῦντες, ἐπιθυμίαι σαρκικαί, φρόνημα ὑψηλόν, θέλημα γεώδες; Ἄ πάντα οὐκ ἔστιν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ χωρίζει ἀπ' αὐτοῦ τοὺς ἔχοντας αὐτά, καὶ νεκροὶ τὴν ψυχὴν τοῦ ὑπ' αὐτῶν ἐκνικωμένου καὶ ἐνθάπτει τῷ χρυσῷ καὶ ἀργυρῷ χῶματι, ἃ κατὰ τοσοῦτόν ἐστὶ χεῖρ τοῦ ἀπλῶς χῶματος, ὡ συνήθως καλύπτομεν τὸν ἡμέτερον χουν, ὥστε τοῦτο μὲν ἐπιβαλλόμενον τοῖς νεκροῖς ἡμῶν σώμασι συγκλείει τὴν ἐκ τούτων δυσωδίαν καὶ ταύτην ἀνέκφορον πάντῃ καθίστησιν, ὁ δε χρυσὸς καὶ ἀργυρὸς χους ὅσον ἀν ἐπιτεθῇ τῷ νῶ τοῦ κεκτημένου πλείων, δυσωδέστερον αὐτὸν ἀπεργάζεται, ὡς καὶ μέχρις οὐρανοῦ τὴν δυσωδίαν φθάνειν καὶ ἀποστρέφειν τοὺς ἐκεῖθεν οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἐπισκοπὴν.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἠγαπημένος ἀπεστάλη παρὰ τοῦ ἠγαπηκότος αὐτὸν Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα ἡμᾶς διδάξῃ πάσαν τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἀναστήσῃ ἀπὸ τῶν νεκρῶν ἔργων τούτων, καὶ προτρέψῃται εἰς ἔργα φωτός, ὧν τὸ κεφάλαιον καὶ ζωὴς αἰωνίου παρεκτικόν τὴν πρὸς Θεόν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπην εἶναι τρανότατα διεσάφησε. Πῶς οὖν ἀγαπῶμεν καὶ τιμῶμεν αὐτόν; Οὐχ ὡς ἐκκαλύψαντα ἡμῖν πάσαν τὴν ἀλήθειαν; Μὴ οὖν ταναντία τῶν λόγων ἐκείνου πράττωμεν ἀδελφοί· μηδὲ σχήματι καὶ γλώττῃ τὴν ἀγάπην καὶ πίστιν δεικνύντες διὰ τῶν ἔργων ἀπιστῶμεν αὐτῷ, ὅπερ καὶ αὐτὸς ἀπαγορεύων «μὴ ἀγαπῶμεν», φησὶν, «ἀδελφοί λόγῳ καὶ γλώσσῃ, ἀλλ' ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ».

Εἰ οὖν καὶ ἡμεῖς ἀγαπῶντες τιμῶμεν τὸν καὶ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ παρὰ πάντας ἠγαπημένον, ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ δεῖξωμεν τὴν πρὸς αὐτόν ἀγάπην, οὐκ ἀκροαταὶ μόνον τῶν ἐκείνου λόγων γινόμενοι, ἀλλὰ καὶ ποιηταί· οὕτω γὰρ ἔσται τῆς ὑπ' αὐτοῦ ευαγγελιζομένης αἰωνίου ζωῆς ἡμᾶς καὶ βασιλείας ἐπιτυχεῖν ἐν αὐτῷ τῷ βασιλεί τῶν αἰῶνων Χριστῷ, ὡ πρέπει δόξα αἰῶνιος ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς συν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ καὶ τῷ συναϊδίῳ, Πνεύματι νυν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ

ΟΜΙΛΙΑ 44

ΣΤΟΝ ΑΓΙΟ ΑΠΟΣΤΟΛΟ ΚΑΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗ

ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟ ΕΞΟΧΩΣ ΑΓΑΠΗΜΕΝΟ

ΙΩΑΝΝΗ ΤΟΝ ΘΕΟΛΟΓΟ

Όπου γίνεται λόγος και περί της αγάπης προς τον

Θεό και τον πλησίον

Σήμερα τελούμε εορτή ενός από τους προκρίτους Αποστόλους του Χριστού κί εγκαταστάζουμε τούτον ως πατέρα όλων όσοι φέρουν το όνομα του Χριστού, μάλλον δε ως πατριάρχη των «γεννηθέντων όχι από αίματα ούτε από θέλημα σαρκός ούτε από θέλημα ανδρός, αλλά από τον Θεό».¹ Διότι, όπως ο Ιακώβ προέβαλε δώδεκα πατριάρχες κατά σάρκα, από τους οποίους διαμορφώθηκαν οι δώδεκα φυλές του Ισραήλ,² έτσι και ο Χριστός προέβαλε πνευματικώς τους δώδεκα μύστες,³ αφού τον αριθμό του ελεενώς εκπεσόντος⁴ τον συμπλήρωσε ο Παύλος προς τον οποίο έσκυψε από τον ουρανό ο Χριστός.⁵ Δεν είναι δε καθόλου αξιοθαύμαστο αν δεν υπάρχουν κι εδώ φυλές φανερώς ισάριθμες· διότι τα πνευματικά διαιρούνται αδιαρέτως· γί αυτό και ενώ οι κατά το σώμα φαινόμενες αισθήσεις είναι πέντε, μία είναι στην ψυχή η αίσθησις αδιαρέτως διαιρουμένη. Αλλά και οι δώδεκα πηγές των υδάτων, στις οποίες εστρατοπεύδευσαν οι Ισραηλίτες υπό την αρχηγία του Μωυσέως κι έσβησαν την από την οδοιπορία στην έρημο δίψα⁶ προτύπωναν αυτούς τους δώδεκα. Διότι αυτοί είναι που με τα πνευματικά ποτίσματα απήλλαξαν το γένος των ανθρώπων, το προηγουμένως πορευόμενο δια μέσου των αβάτων ερήμων της αθεΐας, από τον καύσωνα της εδωλομανίας. Επίσης δε και οι δώδεκα λίθοι, τους οποίους έστησε σαν σημάδι στα Γάλγαλα ο Ιησούς του Ναυή, αφού επέρασαν παραδόξως πεζοί τον Ιορδάνη,⁷ τους δώδεκα τούτους προτύπωναν. Διότι τούτοι είναι για μας σαν ακώνιο σημάδι, ότι ο αληθινός Ιησούς ανεχαίπισε το ρεύμα της αμαρτίας που κατέκλυζε την οικουμένη κι επέτρεψε στους πιστούς του να διαβαίνουν αναμάρτητοι την οδό του βίου, όπως είχε επιτρέψει τότε στους Ισραηλίτες να περάσουν αβρόχως τον Ιορδάνη.

Αλλά τούτα και τα όμοια με αυτά, καθώς και η κλήσις από τον Χριστό, τον μονογενή Υιό του Θεού, είναι σε όλους τους Αποστόλους κοινά. Ο δε τώρα εορταζόμενος από μας δεν είναι μόνο κλητός απόστολος,⁸ αλλά και συναρθμείται με τους εκλεκτούς, διότι δεν είναι απλώς εκλελεγμένος από όλο το γένος των ανθρώπων που ζουν κάτω από τον ουρανό, αλλά και από τους εκλελεγμένους τούτους εκλεκτός και κορυφαίος του κορυφαίου χορού, των άλλων Αποστόλων δηλαδή, και ομόστοχος με τον Πέτρο και τον Ιάκωβο τους εκκρίτους. Γί αυτό και, αφού αποχωρίσθηκε από τους άλλους μαζί με αυτούς τους δύο οδηγείται επάνω στο Θαβώριο όρος, ακούει την ομιλία του Μωϋσέως και του Ηλιού προς τον Χριστό, βλέπει κατά θείο τρόπο το μεγάλο και υπερφυές εκείνο θέαμα, την αίγλη δηλαδή του φωτός της θεότητας του Υιού, που υπεράστραψε απορρήτως, και στο τέλος ακούει την πατρική φωνή, που φέρεται μόνο στον Χριστό, «αυτός είναι ο αγαπητός μου Υιός με τον οποίο ευαρεστήθηκα· αυτόν να ακούετε».⁹ Κι έτσι ο Ιωάννης καθίσταται μακαρίως μαθητής όχι μόνο του Υιού αλλά και του Πατρός.

Αλλά και τούτο είναι κοινό σ' αυτόν με τον Πέτρο και τον Ιάκωβο, τους κορυφαίους μαθητάς του Σωτήρος, όπως είναι και η ιδιότης του ευαγγελιστού κοινή μ' εκείνους που συνέγραψαν το ευαγγέλιο, τα λόγια της αιώνιας ζωής, αν και στην μεγαλοφωνία και στο ύψος της θεολογίας υπερτερεί κατά πολύ. Εκείνα δε, στα οποία ευδοκμεί μόνο αυτός, ποιος λόγος είναι ικανός να τα παραστήση; Μόνο αυτός από τους Αποστόλους και όλους τους πριν από αυτόν και μετά από αυτόν περιβοήτους κατώρθωσε να καλήται από όλους παρθένος, διότι, όπως φαίνεται, μόνος αυτός εφύλαξε σ' όλον του τον βίο και τα δύο, και την ψυχή και το σώμα, και το νουν και την αίσθησι. Την μεν παρθενία του σώματος βέβαια, ολίγοι μεν την εκράτησαν, την γνωρίζουν δε σχεδόν όλοι· της ψυχής δε ακριβής παρθενία είναι η προς κάθε κακία ασυμβίβαστη γνώμη. Ώστε με το προσωνύμιο τούτο προσμαρτυρείται στον Ιωάννη η σχεδόν αναμαρτησία. Γί αυτό κι έγινε αγαπημένος στον μόνο εκ φύσεως αναμάρτητο Χριστό¹⁰ και τούτο το επώνυμο μόνος αυτός από όλους το απέκτησε.

Μπορεί άρα γε κανείς να εύρη μεγαλύτερο σε έπανο από αυτά τα ονόματα. Στους άλλους μεν ανθρώπους όλους δεν θα μπορούσε να εύρη όχι περισσότερα και μεγαλύτερα από αυτά, αλλά ούτε αυτά μαζί. Σ' αυτόν δε προϋπάρχουν και άλλα μεγαλύτερα από αυτά. Διότι όχι μόνο αγαπημένος παρθένος είναι, αλλά και της παρθένου υιός, και μάλιστα της μητροπαρθένου και θεομήτορος, αφού έγινε γί αυτήν κατά χάρι ό,τι ο Χριστός της είναι κατά φύσι.¹¹ Εάν δε μόνος αυτός απέκτησε την ίδια με τον Χριστό μητέρα, είναι και ο μόνος αδελφός του επάνω από όλους και

συγγενείς και αφωμοικωμένος με τον Υιό του Θεού καθ' όλα. Υιός αγαπητός εκείνος,¹² και αυτός μαθητής αγαπητός·¹³ στον κόλπο του Πατρός εκείνος, και αυτός επιστήθιος στον Ιησού· παρθένος εκείνος, και αυτός δια της χάριτος εκείνου· παρθένου υιός εκείνος, της ίδιας και αυτός· «εβρόντησε από τον ουρανό ο Κύριος»,¹⁵ και αυτός είναι βροντή· γι' αυτό και τούτο αποκαλείται περισσότερο από τους άλλους, βροντή και βροντής υιός,¹⁶ και μάλιστα βροντή θεολογικωτάτη που αντηχεί σ' όλα τα πέρατα της γης και θεολογεί τον από τον Πατέρα Λόγο ότι και στην αρχή είναι και προς τον Θεό είναι και Θεός είναι και ζωή έχει μέσα του και φως αληθινό, το οποίο φωτίζει κάθε άνθρωπο ερχόμενο στον κόσμο και δια του οποίου έγιναν στην αρχή τα πάντα.¹⁷

Αυτή η βροντή και τον από τον Θεό σταλέντα σ' εμάς μάρτυρα της επιδημίας του αληθινού φωτός εδήλωσε και αυτόν τον από τον ουρανό κατελθόντα Λόγο εγνώρισε σ' εμάς, γενόμενον για χάρι μας σάρκα, και τρανότατα παρέστησε όλη την δια της σαρκός πολιτεία του επάνω στη γη, τους λόγους, τα έργα, τα πάθη, την μετά τον σταυρό ανάστασι, την μετά από αυτήν επάνοδο στους ουρανούς από όπου κατήλθε. Και όλα αυτά, λέγει, τα ανέγραψε για μας, όπως τα είδε, για να σωθούμε.¹⁸ Αλλά και σε όλο το χριστώνυμο πλήρωμα απευθύνει προτρεπτική επιστολή, καλώντας όλους για την συμμετοχή στην αιώνια ζωή, η οποία προαικωνίως ήταν προς τον Πατέρα κι εμφανερώθηκε σ' εμάς.^{18a} Επειδή δε ήταν μεταξύ των προκρίτων Αποστόλων, και διαπέρως ήταν και ονομαζόταν αγαπημένος, μας διδάσκει περί της κορυφής των αρετών, δηλαδή της αγάπης,¹⁹ λέγοντας ότι ο ίδιος ο Θεός είναι αγάπη, ώστε και όποιος έχει αγάπη να έχει τον Θεό και όποιος μένει στην αγάπη να μένει στον Θεό, και ο Θεός να μείνη σε όποιον μένει η αγάπη.²⁰ Την δε ενέργειά της σ' εμάς την δείχνει διπλή, διαμερίζοντάς την αμερίστως στον Θεό και στον πλησίον, και διδάσκοντας ότι αυτές συγκρατούνται η μία από την άλλη και ονομάζοντας ψεύστη αυτόν που νομίζει ότι έχει μόνο τη μία. Διότι, λέγει, σημείο της προς τον Θεό αγάπης είναι η τήρησις του λόγου και των εντολών του,²¹ όπως και ο ίδιος ο Κύριος εδίδαξε λέγοντας, «όποιος με αγαπά θα τηρήση τις εντολές μου»· «αυτή δε», λέγει, «είναι η εντολή μου, ν' αγαπάτε αλλήλους· και από τούτο θα γνωρίσουν όλοι ότι είσθε μαθηταί μου, αν έχετε μεταξύ σας αγάπη».²²

Βλέπετε πώς είναι αχώριστος η προς τον Θεό και η προς αλλήλους αγάπη; Γι' αυτό λέγει ο αγαπημένος μαθητής, «αν κάποιος λέγη ότι αγαπά τον Θεό και μισεί τον αδελφό του, είναι ψεύστης· διότι, αν τον αδελφό του, που τον είδε, δεν τον αγαπώ, πώς αγαπά τον Θεό, που δεν τον είδε;»·²³ αλλά και «όποιος λέγει ότι μένει στο

Θεό», λέγει, «οφείλει, όπως εβάδισε κι εκείνος να βαδίζει κι αυτός».²⁴ Πώς εβάδισε λοιπόν εκείνος; Υπήκουσε στον ουράνιο Πατέρα, εξεπλήρωσε όλα τα νόμιμα, ευεργέτησε με τις πράξεις του την φύσι, εθεράπευσε τους ασθενείς, εδίδαξε τους ευπειθείς, ήλεγξε τους απειθείς, υπέμενε υπέρ των ευπειθών τα ονειδη από τους απειθούντας, τα εμπύσματα από τους αχαρίστους, τα ραπίσματα, τους εμπαιγμούς, τις μάστιγες και τέλος τον επονειδιστο θάνατο, αφού έδωσε και τη ζωή του για χάρη μας, από το οποίο κανένα έργο αγάπης δεν είναι μεγαλύτερο.²⁵ Βλέπομε δε και τον αγαπημένο μαθητή να είναι και μαθητής με τα έργα· διότι αυτός επέρασε σαφώς ανάμεσα από όλα τα διδάγματα και θαύματα και παθήματα του διδασκάλου, ευεργετώντας όλους με έργα και λόγια και εξάγοντας από σκότος σε φως και μεταβάλλοντας από αναξίους σε αξίους, αυτός δε ο ίδιος πάσχοντας για χάρη τους. Θάνατο δε δεν υπέμενε μόνο ένα για τη μαρτυρία του Ιησού και την ωφέλειά μας, ή με άλλα λόγια για την αγάπη προς τον Θεό και τους ανθρώπους, αλλά καθ' όλη τη διάρκεια του βίου του παρέδιδε τον εαυτό του σε θάνατο. Πόσες φορές εμπαίχθηκε, πόσες φορές ερραπίσθηκε, πόσες φορές ελιθοβολήθηκε, πόσες φορές οδηγήθηκε σε τυράννους και άρχοντες για να λογοδοτήσει ως υπόδικος αυτός ο διανομέυς της ευσεβείας (από τον ωμότατο δε των τυράννων τύραννο Δομετιανό εξορίζεται στην Πάτμο),²⁶ χαϊρόμενος και κηρύσσοντας παντού τα διδάγματα του αγαθού δεσπότη και διδασκάλου.

Σ' αυτά τα διδάγματα πειθόμενοι κι εμείς, αδελφοί, ας περιπατήσωμε κατά δύναμι, όπως επερίπατησε και ο Χριστός και ο αγαπημένος μαθητής τούτου, υποτασσόμενοι στους διαπέρους πατέρες μας· διότι, λέγει, «ο ευπειθής υιός θα είναι για τη ζωή, ο δε παρήκοος θα είναι για απώλεια».²⁷ Όχι δε μόνο στους σωματικούς πατέρες αλλά περισσότερο στους πνευματικούς, και δι' αυτών στον ύψιστο Πατέρα «από τον οποίο παίρνει το όνομα κάθε πατριά στον ουρανό και στη γη».²⁸ Διότι η αγάπη και υπακοή και ευπειθεια προς τους πνευματικούς πατέρες αναφέρεται προς τον Θεό κι όποιος απειθεί σ' αυτούς προσκρούει στο Θεό των πατέρων, όπως αποφάνθηκε και ο Χριστός λέγοντας, «όποιος ακούει εσάς ακούει εμένα, και όποιος αθετεί εσάς, αθετεί εμένα· εκείνος δε που αθετεί εμένα αθετεί αυτόν που με απέστειλε».²⁹ «Να πείθεσθε λοιπόν, αδελφοί, στους ηγέτες σας και να υπακούετε, για να μη αγανακτούν εναντίον σας, διότι αυτό είναι επιζήμιον σε σας», φωνάζει ο Παύλος ο μεγαλοκήρυξ,³⁰ προθυμοποιούμενοι να εκτελήτε κάθε νόμιμο και κάθε αγαθό έργο· και αν παραλεφθή κάτι εξ απίας της ασθενείας της φύσεώς μας, ο Κύριος είναι ίλεως, αναπληρώνοντας με τη χάρη του τις ασθένειές μας και μας

προσδέχεται σαν να έχωμε ζήσει με τελεία αγαθοεργία, μάλιστα αν μας ιδή ταπεινωμένους για τις ελλείψεις στην αρετή κι όχι επαφομένους για την άσκησή της.

Ο καθένας σας να ευεργετή τον πλησίον πολυτρόπως· με όσα έχει. Δεν μπορείς να θεραπεύσης τους ασθενείς με θαυματοποιό λόγο; Αλλά μπορείς να θεραπεύσης με παρηγορητικό λόγο. Εάν δε υπηρετήσεις και μόνος σου τις ανάγκες του, θα έχης υπηρέτη τον ίδιο τον Χριστό στον μέλλοντα αιώνα κατά τον λόγο του· «θα περζωθή», λέγει, «και θα τους τοποθετήσει στα τραπέζια και περνώντας θα τους διακονήση».³¹ Εάν δε γίνης και κοινωνός με αυτόν μεταδιδοντάς του από τα αναγκαία που διαθέτεις, θα είσαι κοινωνός του θείου πλούτου και της βασιλείας του Χριστού και θα τραφής με αμβροσία σαν να ένδυσες κι επότισες κι έθρεψες εκείνον τον ίδιο και θα φορέσης το βασιλικό ένδυμα της αθανασίας.³² Δεν έχεις λόγο διδασκαλίας, παράκλησι προς αρετή, δύναμι ελέγχου, αποτρεπτική της κακίας και προτρεπτική της αρετής; Να γίνης διδάσκαλος με τα έργα καθιστάμενος αγαθός εργάτης στον εαυτό σου και στον πλησίον. Ας λέγουν οι τοιούτοι και για σένα· «μας είναι βαρύς και να τον βλέπωμε ακόμη, διότι οι οδοί του είναι ανόμοιες από τους δρόμους μας».³³ Αν δε σε βαστούν και απευθύνουν ύβρεις και πλέκουν συκοφαντικές κατηγορίες και μηχανεύονται εναντίον σου τα πάνδεμα, μείνε ατάραχος, μη αλλαγής τρόπο παραφερόμενος ή αποχαυνούμενος, αλλά να είσαι χρηστός στον εαυτό σου και σ' εκείνους, βλέποντας για παράδειγμα τον ίδιο τον Χριστό και τον αγαπημένο σ' εκείνον μαθητή. Και παίρνοντας τούτο για οδηγό πορείας στην οδό του Κυρίου την ευθεία, βάδιζε σ' αυτήν χωρίς επιστροφή· διότι, λέγει, «αν έτσι ενεργής και έτσι υπομένης, θα είσαι σε όλους φανερός ότι ενστερνίσθηκες την θεία αγάπη.

Εάν δε και συ ποθής να ιδής μέσα σου τα σημεία της, θα σου τα υποδεξω και αυτά· μόνο να βαδίζης ακούραστα προς την ανεύρεση τους. Όταν, ανατείνοντας τον νου προς τον Θεό, δεν αντισύρεσαι από κανένα γήινο, αλλά λησμονώντας αβίαστα τα πάντα χωρίς διαλογισμούς, εντρυφάς χαρούμενος στη μνήμη του Θεού και στις προς αυτόν ευχές, τότε γνώριζε ότι έγγισες καθαρά την προς τον Θεό αγάπη και ότι μετέχες αυτής τόσο πολύ, όσο παρατείνεται ο καιρός της τοιαύτης συναντήσεως με τον Θεό, μάλλον δε ενώσεως. Όταν δε πάλιν προσεύχεσαι προς τον Κύριο με κατάνυξι και γλυκερά οδύνη καρδιάς εξ ίσου υπέρ του εαυτού σου και υπέρ κάθε ανθρώπου, γνωστού και αγνώστου, εχθρού και φίλου, λυπήσαντος και μη λυπήσαντος, τότε γνώριζε ότι αγάπησες από ψυχή τον πλησίον. Άλλ' αυτές οι διαθέσεις δεν προσγίνονται, εάν δεν έχης τα φανερά έργα της αγάπης· εάν δηλαδή δεν εθίσης τον εαυτό σου ν' αφήση το θέλημά του και να εκτελή το του πλησίον πώς

θα υπομείνης τα επερχόμενα σ' εσέ από αυτόν; Εάν δε δεν βαστάζης γενναίως και μακροθύμως τις εκ μέρους των ανθρώπων προκαλούμενες δυσχέρειες, πώς θα προκόψης στο να υπερεύχεσαι των εχθρών; Εάν δε, μη πεθόμενος στον λέγοντα «να δίδετε τα διαθέσιμα ως ελεημοσύνη και όλα θα σας είναι καθαρά»,³⁵ τα κατέχης και τα διαφυλάττης κοντά σου και δεν τα προσφέρης για να καλύψης τις ανάγκες του πλησίον, πώς θα χύσης δάκρυα γί' αυτούς; Διότι «όποιος έχει αγάπη», λέγει κάποιος από τους φίλους του Θεού, «εσκόρπισε χρήματα· όποιος δε λέγει ότι έχει και τα δύο, χρήματα και αγάπη, ευρίσκεται σε πλάνη· απλώς ή χρήματα στερείται ή αγάπη στερείται, δηλαδή Θεό». Διότι ο Θεός είναι αγάπη, όπως ο ίδιος αποφαίνεται λέγοντας προς εμάς, «δεν μπορείτε να δουλεύετε συγχρόνως στο Θεό και στο Μαμωνά»,³⁶ μαμωνά λέγοντας καθετί που μας περισσεύει, χρυσό ή αργυρό ή κάτι άλλο. Και δεικνύει ότι είναι αδύνατο να προσευχηθή αυτός που φυλάσσει απόθεμα χρημάτων, διότι, λέγει, «όπου είναι ο θησαυρός σου, εκεί είναι και ο νους σου»,³⁷ άλλ' όχι στην προσευχή. Ώστε για τους τοιούτους έλεγε ο Κύριος και τούτο, «ότι τούτος ο λαός με τιμά με τα χείλη, η δε καρδιά τους απέχει πολύ από μένα· ματαιώς δε με σέβοντα».³⁸ Γί' αυτό και η αγαπημένη στο Θεό βροντή βοά, «όποιος έχει τον πλούτο του κόσμου τούτου και δεν δίδει στους αδελφούς για τις ανάγκες τους, δεν είναι σ' αυτόν η αγάπη του Θεού»·³⁹ διότι άλλωστε ούτε μπορεί η αγάπη του κόσμου και η αγάπη του Θεού να μένουν σ' ένα και τον ίδιο, αφού η αγάπη του κόσμου είναι έχθρα προς τον Θεό. Γί' αυτό λέγει πάλι ο ίδιος «να μη αγαπάτε τον κόσμο ούτε τα πράγματα που είναι στον κόσμο».⁴⁰ Ποιά δε είναι τα πράγματα στον κόσμο, ει μη οι πορισμοί χρημάτων που δεν ωφελούν τίποτε την ψυχή, οι σαρκικές επιθυμίες, η υψηλοφροσύνη, το γήινο θέλημα; Όλα αυτά δεν είναι από τον Θεό, αλλά χωρίζουν από αυτόν όσους τα έχουν, νεκρώνουν την ψυχή του νικημένου από αυτά και την θάπτουν στο χρυσό και αργυρό χώμα, πράγματα που είναι τόσο πολύ χειρότερα από το απλό χώμα, με το οποίο συνήθως καλύπτομε τον ιδιόν μας χουν, καθ' όσον τούτο μεν το χώμα ριπτόμενο επάνω από τα νεκρά σώματά μας συγκλείει την από αυτά δυσωδία και την καθιστά τελείως ανέβγαλτη, ο δε χρυσός και αργυρός χους όσο περισσότερος τοποθετηθή επάνω στον νου του κατόχου, τόσο δυσωδέστερο τον κάμει, ώστε η δυσωδία να φθάνη και μέχρι του ουρανού και των ουρανίων αγγέλων και αυτού του Θεού του ουρανού και ν' αποστρέφη τους από εκεί οικτιρμούς του Θεού και από την εκείθε επιστασία.

Γί' αυτό και ο αγαπημένος απεστάλθηκε από τον αγαπήσαντα Σωτήρα μας Ιησού Χριστό, για να μας δδάξη όλη την αλήθεια και να μας αναστήση από τα νεκρά

αυτά έργα και να μας προτρέψει σε έργα φωτός, των οποίων ως κορύφωμα παρεκτικό ακωνίου ζωής παρουσίασε σαφέστατα την προς τον Θεό και τον πλησίον αγάπη. Πώς λοιπόν τον αγαπούμε και τον τιμούμε; Όχι ως αποκαλύψαντα σ' εμάς όλων την αλήθεια; Ας μη πράττουμε λοιπόν τα αντίθετα από τους λόγους εκείνου, αδελφοί· ούτε δεικνύοντας την αγάπη και την πίστι σε σχήμα και γλώσσα ν' απιστούμε σ' αυτόν με τα έργα, πράγμα που και αυτός απαγορεύει λέγοντας, «να μη αγαπούμε με λόγο και γλώσσα, αδελφοί, αλλά με έργο και αλήθεια».⁴¹

Αν λοιπόν κι εμείς αγαπάμε και τιμούμε τον επάνω από όλους αγαπημένον από τον Θεό, ας δεξώμε με έργα και αλήθεια την αγάπη προς αυτόν, γινόμενοι όχι μόνο ακροαταί των λόγων εκείνου, αλλά και ποιηταί· διότι έτσι θα είναι δυνατό να επιύχουμε την από αυτόν ευαγγελιζομένη αώνια ζωή και βασιλεία κατά τον βασιλέα των αίωνων Χριστό, στον οποίο πρέπει αώνια δόξα στον ουρανό κι επάνω στη γη μαζί με τον άναρχο Πατέρα του και το συναίδιο Πνεύμα, τώρα και πάντοτε και στους αιώνες των αίωνων. Γένοιο.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ιω. 1, 13.
2. Βλ. Γεν. 35, 22.
3. Ματθ. 10, 2-4. Μαρκ. 3, 14 -19. Λουκά 6, 13-16.
4. Ματθ. 27, 5. Πράξ. 1, 16-20.
5. Πράξ. 9, 3 -5 κα. Ο Γρηγόριος εννοεί το πράγμα ουσιαστικώς, διότι από τυπική άποψι η θέσις συμπληρώθηκε από τον Ματθία, Πράξ. 1, 15-26.
6. Έξ. 15, 27.
7. Ιησού Ναυή 4, 1.
8. Ματθ. 4, 21.
9. Ματθ. 17, 1-5.
10. Ιω. 13, 23. 19, 26. 21, 20.
11. Ιω. 19, 26 ε.
12. Ματθ. 3, 17. 17, 5.
13. Ιω. 19, 26.
14. Ιω. 1, 18. 13, 23.
15. Ψαλμ. 17, 13.
16. Μάρκ. 3, 17.
17. Ιω. 1, 1-14.

- 17^α Α' Ιω. 1, 1- 3.
18. Ιω. 20, 31.
19. Ρωμ. 13.9. Γαλ. 5, 14.
20. Α' Ιω. 4, 8-16.
21. Α' Ιω. 2, 6. 4, 12 ε
22. Ιω. 14, 21. 13, 34. 15, 12.
23. Α' Ιω. 4, 20.
24. Α'. Ιω. 2, 6.
25. Ιω. 15, 13.
26. Βλ. Αποκ. 1, 9.
27. Παροιμ. 13, 1.
28. Εφεσ. 3, 15.
29. Λουκά 10, 16.
30. Εβρ. 13, 17.
31. Λουκά 12, 37.
32. Ματθ. 25, 34-40.
33. Σοφ. Σολ. 2, 15.
34. Ιω. 15, 20.
35. Λουκά 11, 40.
36. Ματθ. 6, 25.
37. Ματθ. 6, 21.
38. Ματθ. 15, 8.
39. Α' Ιω. 3, 17.
40. Α' Ιω. 2, 15.
41. Α' Ιω. 3, 18.